

“HANI BU XALQIN YADDAŞI?”

Şair Musa Ələkbərlinin Vətən və vətəndaşlıq mövzusunda yazdığı şeirlər üzərində gəzişmələr

Vətən, vətəndaşlıq mövzusu tarixən şairlərin ürək, könül qızdırdığı, öyməyə, vəsf etməyə can atdığı, kədəri ilə kədərlandıyi, sevinci ilə qol-qanad açdığı şah mövzulardan olub. Bu mövzuda yeni söz demək, özəl cığır açmaq, şübhəsiz ki, şairin birinci növbədə istedadından, bir vətəndaş kimi özünüdərkindən, sonra da intellektindən, dünyaduyumundan, sözün həqiqi mənasında torpaq yanğısından, Vətən sevgisindən qaynaqlanır.

Çağdaş poeziyamızda əvəzsiz xalq şairimiz, bütöv yaradıcılığı ilə bu mövzuda yeniliklərə imza atan böyük Məmməd Arazın “Vətən mənə oğul desə nə dərdim, Mamır olub qayasında bitərdim” misraları şairlərimizin hər biri üçün, ümumən, poeziyamız üçün örnək sayılan misralardır. Vətən, vətəndaşlıq mövzusunda unudulmaz xalq şairlərimiz B.Vahabzadənin, N.Xəzrinin, H.Arifin, X.L.Ulutürkün, S.Tahirin, B.Azəroğlunun və başqalarının ədəbiyyatımızın inciləri sayılacaq gözəl poetik əsərləri var ki, bu əsərlər sonrakı ədəbi nəsilin də formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Necə deyirlər, sələflərdən xələflərə bir işıq, nur körpüsü miras qalmış, bu körpünün uzantısında, əhatə dairəsində yeni-yeni körpülər – işıq qəndilləri boy verməyə başlamışdır.

Bu yazımda sizə söhbət açacağım şair, dünyanın “gənc şair”i bu gün artıq ömrünün qocalıq dövrünə qədəm qoymuş, bəlli “yetmiş”ini arxada buraxmış, ahıl şair Musa Ələkbərli. Mən Musa Ələkbərlinin Vətən və vətəndaşlıq mövzularında yazdığı şeirlərə imkanım daxilində güzgü tutacaq, onun özəl və ümumi cəhətlərinə nəzər salacaq, bu şeirlərdən aldığım təəssüratları sizinlə bölüşəcəyəm.

Musa Ələkbərli əlli ildən artıqdır ki, qələm çalır, poeziyamızda öz sözünü deyir, öz dəsti-xəttini yaratmağa, bəzilərini dəyişir. Şairin hələ ilk kitabında (“Məndən şeir istə” (Gənclik 1977)) çap olunan bir qoşması Onun Vətən istəyinin, torpaq yanğısının poetik ifadəsi kimi hələ o zamandan diqqəti cəlb edirdi:

Vətən eşqi ürəyimdə bir qala,
Anam deyir: - Yazan çoxdu, ay bala.
Zirvə andım dönəcəyəm qartala,
Qayalarda qanasa da qanadım.
Qoca Qafqaz, könlüm quşu oyaqdır,
Zirvələrin ilhamıma dayaqdır.

Hara getsəm ürəyimdə mayaqdır
Öz Vətənim, öz torpağım, öz adım.

Bu sətirlər gənc şairin yaradıcılıq məramnaməsi, məqsəd və qayəsini şərtləndirən ürək, könül çırpıntıları idi.

O, ömrü boyu bu yaradıcılıq andına sadıq qalmış, canından artıq sevdiyi Vətənin ən ümdə qayğıları, dər-di, sevinciylə nəfəs almışdır.

Şairin ilk kitabında yer alan “Öpdüm” qoşması Vətən istəyinin, yurd sevgisinin canlı, hərarət və coşqu saçıq ifadəsi kimi könlüllərə yol tapırdı:

Bu doğma yerdədir dünyanın varı,
Gözümlə gah düzü, gah dağı öpdüm.
Yığıldı başıma kənd adamları,
Böyükə əl tutdum, uşağı öpdüm.

...Lalələr alışıdı yollar boyunca,
Yalın ayağımı yaladı yonca.
O sıx meşələri gəzdim doyunca,
Yarpağı oxşadım, budağı öpdüm.

Musa Ələkbərlinin “Məndən şeir istə” kitabında yer alan “Ocaq daşı”, “Kəndimiz” Hüseyin Hüseyinzadəyə (H.Arifə) həsr etdiyi “Dağ kəndi”, “Bu dağlar”, “Biçin nəğməsi”, “Yaylaq lövhələri” şeirləri də vətənə, torpağa, elə-obaya, təbiətə, gözəlliyə, əməksevər adamlara həqiqi mənada vurğunluğun, dəruni sevginin son dərəcə səmimi, ürəkdən, könlüdən süzlən ifadəsi idi. “Məndən şeir istə” kitabında Musa Ələkbərlinin o vaxtlar yaxşı mənada səs-səda doğuran ilk lirik poeması “Torpaq yanğısı” da çap olunmuşdu.

Musa Ələkbərlinin “Tanrı mənə söyləməsə yazmam” kitabının redaktoru olmuş şair dostu Ə.Şahin “İlahidən gələn poeziya” adlı ön sözündə yazırdı:

“Musa sonralar 1977-ci ildə “Məndən şeir istə”ni çap etdirdi. Bu kitab dərhal ədəbi ictimaiyyətin diqqətini cəlb etdi. Haqqında onlarla resenziyalar çap olundu. Görkəmli ədəbiyyatşünas alimimiz, dəyərli tənqidçimiz Qulu Xəlilov bu kitabı oxuyandan sonra “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində vaxtilə tələbəsi olmuş Musa Ələkbərliyə açıq məktub yazdı, onun şeirlərinin poetik dəyərindən söz açdı. “Torpaq yanğısı” adlı lirik poemasının müsbət və mənfi tərəflərini açıqladı. Qulu müəllim həqiqi istedadın məhsulu olan bu balaca kitabın örnək olacaq məziyyətlərinə xüsusi münasibət bildirirdi.

Qulu Xəlilov yazırdı: “Əzizim Musa, mən səni universitetdə tələbə olduğun vaxtlardan tanıyıram. Bir neçə il keçmiş ilk şeir kitabın çıxmışdı. Kitaba cəsarətli bir ad vermişin: “Məndən şeir istə”. Bura sənin şeirlərin və “Torpaq yanğısı” lirik poemanın daxil edilmişdir. Şeirlərindən mənə xoş gələn cəhətlər – canlı müşahidə, təbiilik və səmimiyyətdir. Sən elə bil olmuş, baş vermiş hər hansı bir hadisəni şirin ləhcə ilə adama danışsın”

Əlbəttə, çox məşhur tənqidçinin yenidən ilk kitabını nəşr etdirən gənc bir şair haqqında bu cür ədəbi məktub yazmağı, həmin gənc şairin kimliyi haqqında çox şey deyirdi. Musa öz kimliyini elə ilk şeirlərindən yaddaşlara həkk etməyi bacarırdı. “Torpaq yanğısı” poeması o zamankı gənc şairin Vətənə, torpağa, təbiətə sonsuz sevgisindən, meşələrin qırılmasına, ekologiyanın korlanmasına fədakar şair üsyanından doğulmuşdu. Musa poemanın epiloqunda yazırdı:

Dağlara çıxmışam indi bahardır,
Nəğmədir bu yerin dumanı, çəni.
Daşın da göyermək arzusu vardır,
Bəlkə də bu arzu səslədi məni.
Bir həvəs uçurdu dəli fikrimi,
Qovuşdum vadinin çiçək çəğinə.
Gəldim ürəyimi bir toxum kimi
Atım bu torpağın nəm qucağına.

Dilin saflığı, fikrin poetik ifadəsi, obrazların canlılığı xalq ruhuna, xalq deyimlərinə yaxınlığı, Musanı sevdirdi, onun şair obrazını özəlliklə cilalaydı. Bu bir həqiqətdir ki, məsələ nədən yazmaqda yox, necə yazmaqdadır. Vətən, vətəndaşlıq duyğularını, ürəksiz, könlüsüz ifadə etmək, boğazdan yuxarı qələmə almaq heç bir qələm adamına yaxşı heç nə vəd etməyib. Ürəkdən qopmayan vərəyə yatmır deyiblər. Mən Musa Ələkbərliyə xeyli vaxtdır ki, mütaliə edir, poeziyasında özəl məqamları irdələməyə, tədqiq və təqdir etməyə çalışıram.

Poetik zövqümün kamilliyinə arxalanıb cəsarətlə deyə bilərəm ki, onun ürəksiz, könlüsüz yazdığı bir şeirə, hətta bir misraya belə rast gəlməmişəm.

Şairin birbaşa vətənə müraciətlə yazdığı şeirdən aşağıdakı bəndlərə nəzər yetirək:

Zirvələrin deyir ki,
Zirvələşim ucalım.
Düzlərin andırır ki,
Ucsuz-bucaqsız olum.
Buludların istəyir
şimşəyinə əl çalım.
Üfüqlərin çağırır;
hələ uzaqdır yolum.
...Qayaların öyrədir,
nədir iradə, dözümlü?
Yollarda ayağımı
daş-çınqılın bərkidir.

Mən bir çaxmaqdaşıyam
gözə görünmür közüm.
Bircə sən istəyin
alovuma ərk edir.
...Kəndlərin qanad açır
böyüyüb şəhər olsun,
Şəhərlərə gəlirdir
kəndin abu-havası.
Başından tökülən qoy
bar olsun, bəhər olsun,
Ehtiyacı görməsin
bu gözəllik dünyası.

Heca vəzninin on üçlüyündə qələmə alınmış bu şeirdə hərəkət, daxili dinamika, vətənə ərkin doğma oğul ərköynlüyü ilə cilalanması duyulur, şeir, ümumən, bənzərsiz deyim tərz, özəl obrazları ilə yadda qalır:

Palıdın pöhrə verir
pöhrələnim təzədən.
Meşələrin boy atır,
torpağın sozalmısın.
O göyərən sünbüllər
hər il tutur təzə dən
Bozaran səhralarda
nəfəsin köz almasın.
Ümmanların çağlayır
damcı kimi itim mən.
Vaxtın, zamanın deyir
daş üstünə daş qoyum.
Yaş torpağın hökm edir
qucağında bitim mən.
Küləyin pıçıldayır,
yarpaq-yarpaq oxuyum!

Musa Ələkbərli yaradıcılığına “Şeir məndən ötrü ömürdü-gündü” adlı ayrıca kitab həsr edən dəyərli qələm adamı, şair tədqiqatçı Etibar Nadiroğlu yazır:

“Vətəndaşlıq mövqeyinə şair mənəvi zərurət kimi yanaşır. O zərurətdə ötri hislərə yer yoxdur. Onun şeiriyətinin özəyində duran əsas məqamlardan biri vətəndaşlıq borcudur. Elə bir borc ki, o borc bir toplu kimi həyatın özüdür. Orda vətənsəvərlik, yurda bağlılıq, dilə həssaslıq və s. borclar cəmlənib. Bu borc namənə insan hər bir mübarizəyə hazırdır.”

Mən Musanı ilk vaxtlar doğulduğu torpağa, Gədəbəyə yazdığı şeirlə tanımışam. Yeri gəlmişkən, bu şeir dəyərli müğənnimiz Şamo İsayevin bəstəsi və ifasında mahni ömrü qazanmışdır:

Qar yağdı yenə də ağardı saçın,
Gəlsin ürəyimə hər ağrın-acın.
Ya bir kolun olum, ya bir ağacın,
Məni murazıma yetir, Gədəbəy.

Bu şeirdə doğulduğu, boya-baş çatdığı Gədəbəyi şəxsləndirilir. Sanki, şair bu şeiri Gədəbəyə yox, doğma anasına yazıb: bax, şeirin təsir gücünü belə məqamlarda aramaq lazımdır. Əbəs yerə Vətənə ana demirlər ki?! Torpağa Musa Ələkbərli sevgisi, Musa Ələkbərli səmimiyyətinin özəlliyi məhz bu cür şeirlərdə, misralarda poetik ucalığına qovuşur:

Musa günahkardı sən qarşında,
Ona urvatlıdı qara daşın da.
Ağayana durub dağlar başında
Bizi ayağına gətir, Gədəbəy.

Yenə də Etibar Nadiroğlunun kitabına üz tuturam: “Musa Ələkbərli Vətəni könlüdən sevən və könlülərə sevdiren vətəndaş təpərlı şairdir. Azıyla da, çoxuyla da vətənə bağlıdır. “Şeiri ondan ötrü ömür, gün” olan şair özünəxas bir təvazö ilə lap yaxınlarda “Beş-altı kitaba yaptım bu ömrü” yazsa da, həqiqətdə bu kitablarla özü də zaman-zaman kitablaşmış.

Ürək hökm edəndə ilham gəlmədi,
Mən deyən zirvəyə o yüksəlmədi.
Həyatdan qazancım beş-on kəlmədi,
Beş-altı kitaba yaptım bu ömrü.

Artıq illərdir ki, ədəbi aləm Musa Ələkbərli ünvanına sayğıyla, maraqla, həssaslıqla baxdığı kimi, cəmiyyət də Musa Ələkbərli ünvanında bir yurd sevgili, vətən qayəli vətəndaşa güvənir.”

(Davamı var)

Rauf VƏLİYEV